

Zajednička ribarstvena politika EU kao prilika za hrvatsko ribarstvo

Mikuš, Ornella; Ćuskić, Erwin; Jež Rogelj, Mateja

Source / Izvornik: **MESO: Prvi hrvatski časopis o mesu, 2020, 22., 218 - 226**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31727/m.22.3.2>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:587203>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Zajednička ribarstvena politika EU kao prilika za hrvatsko ribarstvo

Mikuš, Ornella¹, Erwin Ćuskić², Mateja Jež Rogelj¹

Sažetak

Zajednička ribarstvena politika EU (ZRP) mora odgovoriti na sve kompleksnija pitanja ribarstva. Održivo gospodarenje ribljim resursima, odgovor na klimatske promjene bez ugrožavanja socioekonomskih prilika ribara uz regionalizaciju i pojednostavljenje implementacije zahtijeva strukturne reforme ribarstvene politike i sektora. Članstvom u EU Hrvatska je dobila priliku značajno povećati iznose potpore ulaganju u ribarstveni sektor uz određene prilagodbe zakonskih propisa i poštivanje ciljeva ZRP-a. Porast potpora i širi spektar mjera može pomoći podizanju konkurentnosti sektora, promicanju održivog ribarstva, poboljšanju socioekonomskih uvjeta za ribare i promicanju plavog rasta.

Ključne riječi: ribarstvo, politika, zakonodavstvo, potpore, Hrvatska, Europska unija

Uvod

Europska unija je u sektoru ribarstva (ulov i akvakulture (uzgoj) peti najveći proizvođač u svijetu sudjelujući tako s oko 5,6 % u globalnoj proizvodnji (EP, 2019). Unutar EU najveći proizvođači su Španjolska, Danska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Unatoč gotovo zanemarivom doprinosu gospodarstvu ribarstvo je politički osjetljiv sektor zbog koncentracije ribolovnih aktivnosti u ruralnim obalnim regijama, njegovog tradicionalnog značaja za ruralne zajednice i stalnih rasprava oko toga tko smije gdje loviti te kako i koliko. Orijentacije radi, ulov, uzgoj i prerada ribe čine samo jedan segment takozvanog plavog gospodarstva (ribarstvo, brodogradnja, „priobalni“ turizam, plava biotehnologija, odobalna proizvodnja obnovljivi-

ve energije itd.) koji doprinosi s oko 1,3 % bruto domaćem proizvodu EU (EC, 2018).

Zajednička ribarstvena politika EU je uvijek patila od sukoba svojih dvaju najvažnijih ciljeva: jamčenje održivog razvoja ribljih zaliha i pružanje socijalne potpore ribarima. ZRP podrazumijeva da su vode EU zajednički resurs koji može loviti flota bilo koje države članice uz poštivanje određenih kvota. Međutim, loša implementacija kvota uzrokovala je drastično smanjenje ribljih zaliha, a prakticanje bacanja neodgovarajućeg ulova natrag u more dodatno je ugrozilo populacije određenih vrsta i izazvalo onečišćenje voda. Stoga je ZRP morala krenuti u značajnu reformu, koja je stupila na snagu 2014., ne bi li se negativni utjecaji sektora

¹ dr. sc. Ornella Mikuš, docentica, dr. sc. Mateja Jež Rogelj, postdoktorandica; Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Svetošimunska 25 10000 Zagreb

² Erwin Ćuskić, student diplomskog studija Agrobiznis i ruralni razvitak Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet

*Autor za korespondenciju: omikus@agr.hr

na ekologiju i biologiju mora smanjili.

Hrvatska je postala članicom EU kad je cjelokupna reforma ribarstvene politike za razdoblje 2014. do 2020. godine već bila dogovorena. Pretprijetno razdoblje obilježili su pokušaji modernizacije flote, proglašenja zaštićenog ribolovno-ekološkog pojasa (ZERP-a), sporovi oko granice i pristupa međunarodnim vodama sa Slovenijom, te pretjerani izlov na pojedinim ribolovnim područjima, što je bilo u sukobu s ciljevima ZRP-a.

Međutim, ulaskom u EU hrvatskom sektoru ribarstva namijenjeni su različiti modeli potpora za održivi razvoj kako putem nacionalnih sredstava, tako i putem EU fondova. Kroz povećane iznose potpora, ribarstvo ima priliku poboljšati stanje resursa i upravljanje malom plavom ribom, podržati nove trendove u akvakulturi, digitalizaciju i razvoj mobilnih aplikacija kao i druga područja razvoja ribarstva.

Ovaj stručni rad prikazuje razvoj ZRP-a, prilagodbu Hrvatske te kretanje i strukturu iznosa potpore sektoru ribarstva od 2010. do 2019. godine, nastojeći sugerirati prilike koje se kroz povećane iznose mogu iskoristiti.

Zajednička ribarstvena politika kroz povijest i danas

Do 1970. godine ribarstvena politika nije uključivala zasebnu pravnu osnovu koja bi regulirala potrebe i pravila europskih zemalja u vezi s uvjetima pristupa morskim vodama i prekomjernom uporabom resursa. Ribarstvo je bilo dio poljoprivrednog sektora, a ciljevi njegove politike bili su povezani s ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike definiranim Rimskim ugovorom 1958. godine: povećanje produktivnosti, jamčenje primjerenog životnog standarda poljoprivrednicima, stabilizacija tržišta, redovita opskrba hranom i razumne cijene za potrošače. Pokušaji primjene mjera za ostvarivanje tih ciljeva na ribarstveni sektor rezultirali su povećanjem produktivnosti, tehničkim napretkom i osiguranju opskrbe što je dovelo do prekomjernog iskorištavanja ribe i nedostatka odgovarajućih mjera očuvanja morskih resursa (Mikuš i sur., 2018).

Ribarstvo je dobilo na značaju prilikom prvog proširenja EU kad su se pridruživale Velika Britanija, Irska i Danska kojima je sektor ribar-

stva bio posebno zanimljiv. Pregovori za službenu uspostavu ZRP-a počeli su 1976. godine, te su trajali sve do 1983. kad je bila u cijelosti usvojena. Donesena je odluka da je more unutar 6 nautičkih milja od obale rezervirano za ribolov obalne države. Između 6 i 12 nautičkih milja od obale, pristup je dozvoljen samo ribarima iz zemalja koje tradicionalno love na tom području. Na površini između 12 i 200 nautičkih milja od obale pristup je uglavnom dozvoljen ribarima bilo koje zemlje EU, uz nekoliko izuzetaka (Barclay, 1996). Pravilo jednakog pristupa članica nije u potpunosti odgovaralo Norveškoj, Islandu i Grenlandu, što je jedan od razloga zašto te zemlje nisu članice EU.

Uvedene su i kvote za ulov (eng. TAC - Total Allowable Catch), kojima se nastojalo kontrolirati tko što lovi. Međutim, kvote nisu riješile problem eksploatacije morskih resursa, pada ribljeg fonda niti ekološke štete zbog loše implementacije mjera na razini zemalja članica (prešutne prevare i prebacivanje na ulov druge vrste). Nakon 1983. godine, ZRP se morala prilagoditi u nekoliko navrata i to zbog izlaska Greenlanda iz Zajednice 1985., pristupanja Španjolske i Portugala 1986., te zbog ponovnog ujedinjenja Njemačke 1990. godine. Španjolska i Portugal doprinijeli su ribarstvu EU značajnim povećanjem ribarske proizvodnje i potrošnje, ali su posjedovali veliku ribarsku flotu, što je predstavljalo potencijalnu prijetnju ostalim zemljama članicama u kontekstu preraspodjele kvota za ulov. (Walter, 2010 i EP, 2019).

Prva reforma ribarstvene politike stupila je na snagu 1993. godine kad je politika postala snažnije usredotočena na problem očuvanja ribljih resursa pod pritiskom aktivista za zaštitu okoliša. Osnovan je i Financijski instrument za smjernice u ribarstvu (eng. FIG - Financial Instrument for Fisheries Guidance) kao instrument za provedbu mjera vezanih uz prilagodbu ribolovnog napora, modernizaciju flote, preradu i stavljanje na tržište ribljih proizvoda, kao i pomoć u regionalnom razvoju (Mikuš i sur., 2018).

S obzirom da se reforme ZRP-a događaju svakih desetak godina, sljedeća je nastupila 2002. godine. Temeljem dokumenta Green Paper on the Future of the Common Fisheries Policy (COM, 2001) Europska komisija po prvi je puta otvoreno iznijela sve probleme ZRP-a. Uočeno je da politika i dalje ostavlja snažan dojam da se potpora troši u svrhu izgradnje nove ribarske flote umjesto rješavanja problema prekomjernog kapaciteta ribo-

lovne flote. Nadalje, provedba ograničenja ulova u praksi ocijenjena je manjkavom i slabom kao i ostale mjere za očuvanje ribljeg fonda. Naglašeno je nedovoljno sudjelovanje dionika u donošenju odluka te pad zaposlenosti u ribarstvu, prvenstveno kvalificirane radne snage koja poznaje upravljanje plovilima. Također, utjecaj ribolova, industrije, turizma i drugih gospodarskih djelatnosti na morski okoliš nisu dovoljno istraženi.

Posljednja reforma uslijedila je 2013. godine. Reforma iz 2002. nije ispunila očekivanja jer je pogoršanje situacije s ribljim fondom nastavilo rasti. Dodatno je istaknut problem odbacivanja ulova u more, čemu su djelomično doprinijele i zadane kvote (TAC). Naime, ako se u ulovu nađe vrsta ribe zbog koje bi kvota mogla biti premašena, ribari su prilikom sortiranja prisiljeni odbaciti ulov natrag u more. Drugi razlozi odbacivanja su: neželjena ili zaštićena vrsta, neprimjerena veličina za tržište, vrsta koja se teško prodaje, oštećena ili bolesna jedinka. Iako odbacivanje oslabljenih ili mrtvih jedinki u more može poslužiti kao brzi izvor hrane pticama ili nekim vrstama čistača mora, štetno je za morski ekosustav i utječe na pad ribljeg fonda.

Javno savjetovanje o sljedećoj reformi ZRP-a započelo je 2009. godine. Njegova je svrha bila iznjedrati nova načela ribarstva u EU-u koja će se uz socioekonomska pitanja baviti i pitanjima klimatskog zagrijavanja, održivog upravljanja ribljim resursima, obnavljanjem staništa, održavanjem biološke raznolikosti, odbacivanjem ulova i potrebom pojednostavljenja i decentralizacije (regionalizacije) ZRP-a. Kako bi se uhvatila ukoštac sa tako kompleksnim sektorom, u novom razdoblju od 2014. do 2020. godine ZRP je podijeljena na četiri područja: upravljanje ribarstvom, međunarodna politika, tržišna politika i financiranje politike. Upravljanje ribarstvom podrazumijeva upravljanje ribljim fondom i vrstama ribarstva putem višegodišnjih planova i godišnjih ograničenja ulova. Međunarodna politika uključuje međunarodne i bilateralne sporazume sa zemljama ne-članicama EU. Tržišna politika obuhvaća pravila prema kojima su proizvođači odgovorni za osiguravanje održivog iskorištavanja prirodnih resursa, a potrošači dobivaju više i bolje informacije o proizvodima koji se prodaju na tržištu EU-a.

Usporedo s reformom uveden je i novi instrument financiranja, „Europski fond za pomorstvo i ribarstvo“ (eng. EMFF – European Maritime &

Fisheries Fund) koji treba kompenzirati poteškoće kroz koje će ribari prolaziti u prakticanju održivog ribarstva (npr. zamjena ribarskih mreža selektivnijom opremom) te pomoći obalnim zajednicama u diverzifikaciji njihovih gospodarstava. Sredstvima iz fonda financiraju se projekti kojima se stvaraju nova radna mjesta i poboljšava kvaliteta života u ruralnim, ribarskim zajednicama duž obala. Svakoj se zemlji članici dodjeljuje udio u ukupnom proračunu fonda koji iznosi 6.4 milijarde eura, na temelju veličine njezine ribarstvene industrije. Svaka članica izrađuje operativni program u kojem obrazlaže kako namjerava trošiti novac. Novim ZRP-om zemlje članice su dobile veću mogućnost odlučivanja na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Promjene hrvatske ribarstvene politike

Hrvatska ribarstvena politika bila je dio jugoslavenskog zakonodavstva o ribarstvu do 1990-ih. U razdoblju prije 1976. ekonomska politika tadašnje Jugoslavije više se fokusirala na ostale životinjske proizvode, dok su ribarski proizvodi bili marginalizirani i u državnim prioritetima i u domaćoj potrošnji (Mikuš i sur., 2018). Iako je 1970-ih i 1980-ih načelno postojao poljoprivredno-industrijski plan razvoja s većim naglaskom na ulov i uzgoj morske ribe; nije bio proveden u praksi. U isto vrijeme, talijanski su ribari učinkovitije iskorištavali resurse u Jadranskom moru i postizali veći dohodak zbog sufinanciranih cijena inputa (plovila, alat, gorivo) i većih cijena ribe. Zbog manjkavih dogovora, slabog praćenja stanja u ribarstvu (tehnika, vrsta ulova, socioekonomski pokazatelji) i nejasnih granica teritorija na kojem se smije loviti, biološko stanje mora se pogoršalo.

Prva ozbiljna analiza stanja ribarstvenog sektora bila je napravljena 2002. godine u okviru dokumenta „Strategija Vlade Republike Hrvatske "Hrvatska u 21. stoljeću" (NN 89/2002). Zabilježen je značajni pad ulova kroz godine i prisutnost neodgovornih načina ribolovnih praksi, zastarjelu tehnologiju i ribolovnu flotu, iscrpljivanje demersalnih vrsta i povećanu prisutnost ekonomski beznačajnih vrsta, izostanak razvojnih trendova u marikulturi, mjeru razumnog iskorištavanja i zaštite vrsta, izostanak investicijskih fondova, neučinkovitu inspekcijsku službu, nerazmjer između otkupnih i prodajnih cijena ribe uvjetovane postojećim stanjem i nedostatkom veleprodajnih tržišta i aukcijske prodaje, nedovoljan interes za zajednič-

ke akcije i ribarske organizacije.

Hrvatska je podnijela zahtjev za članstvo u EU 2003. godine, a pregovore započela 2005. Tijekom predpristupnog razdoblja bilo je potrebno uskladiti svoj regulatorni okvir s pravnom stečevinom EU. Ovo razdoblje bilo je prigoda da hrvatski ribarstveni sektor prilagodi svoje ciljeve, mjere i dionike kako bi ostvario održiviji i međunarodno konkurentniji sektor ribarstva u budućnosti (Mikuš i sur., 2018). Konkretna prilagodba zabilježena je 2009. godine kad je usvojen Zakon o strukturnoj potpori i uređenju tržišta u ribarstvu (NN 153/09) što je označavalo svojevrsnu prekretnicu u načinu na koji je dotada provedena ribarstvena politika. Strukturna politika ribarstva imala je za cilj omogućavanje gospodarske, ekološke i socijalne održivosti cjelokupnog sektora ribarstva i po prvi puta naglašava važnost specifičnosti lokalnih područja koje treba uzeti u obzir prilikom planiranja provedbe određenih strukturnih mjera. Popratni dokumenti Zakona bili su Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva (MP, 2013a) i Operativni program za ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2007. - 2013. (MP, 2013b).

Pretpristupno razdoblje obilježile su i rasprave oko prava na pojedini teritorij Jadranskog mora sa Slovenijom, Italijom i ostalim zemljama koje ribare u Jadranskom moru. Tako je Hrvatska 2003. godine proglasila Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas (ZERP), ali je Hrvatski sabor donio odluku kojom se ZERP privremeno neće primjenjivati na države članice EU, s obzirom da takva odluka nije u skladu s duhom ZRP-a. Također, spor oko širine Piranskog zaljeva koja pripada Sloveniji rezultirao je odlukom arbitražnog suda 2017. godine koja je bila povoljnija za slovensku stranu. Sloveniji je pripalo dvije trećine Piranskog zaljeva i dozvoljen je pristup međunarodnim vodama. S obzirom da Hrvatska nije prihvatila odluku suda, diskutabilna granica i dalje stvara probleme kod pokušaja normalnog provođenja ribolovnih aktivnosti.

Ulaskom u EU i prihvaćanjem europske ribarstvene regulative u provedbi nadzora ribarstva, kategorizacije ribara, veličine i količine ulova pojedinih vrsta i značajki ribolovnog alata Hrvatska je nekoliko puta prilagođavala svoj Zakon o morskom ribarstvu (NN 81/13, 14/14, 152/14, 62/17, 130/17, 14/19). Najznačajnije razlike u provedbenim instrumentima i mjerama između ZRP-a i hrvatske ribarstvene politike bile su u sustavu upravljanja ribolovnom flotom, u mehanizmima nadzora i

kontrole te u definiranju povlastice. Od 2015. godine mali ribolov za osobne potrebe prelazi u kategoriju malog obalnog ribolova, stoga je Zakon u 2014. prije svega predstavljao pravnu podlogu za primjenu promjene te kategorije. Zakon u 2019. godini dodatno uređuje pitanje ribarskih povlastica te suradnju s međunarodnim organizacijama u vezi razmjene podataka o iskorištavanju morskih resursa, kojima se doprinosi postizanju ciljeva ribarstvene politike na nacionalnoj razini.

Strateška važnost akvakulture formalizirana je donošenjem Zakona o akvakulturi 2018. godine (NN 130/2017 i 111/2018). Na taj način akvakultura postala je posebno upravno područje, objedinjena je morska i slatkovodna akvakultura u jedinstveni propis, te je u potpunosti odvojena od ribolova, što znatno olakšava sve upravne i administrativne poslove, kako za sektor, tako i za administraciju (MP, 2020.). Zakon omogućuje učinkovite provedbe reformirane ZRP, prvenstveno zato jer pojednostavljuje prijavu za korištenje sredstava EU fondova (Mikuš i sur., 2020).

S obzirom da je stupanjem na snagu Zakona o akvakulturi izdvojen dio o slatkovodnom ribarstvu koji se odnosi na slatkovodnu akvakulturu, bilo je nužno pristupiti izradi novoga zakonskog okvira za slatkovodno ribarstvo. Zakon o slatkovodnom ribarstvu imao je također nekoliko promjena (NN 106/01, 7/03, 174/04, 10/05, 14/14), a posljednji na snazi (NN 63/19) uređuje racionalno i održivo upravljanje ribljim fondom kopnenih ribolovnih voda temeljeno na znanstvenim i stručnim spoznajama iz područja ihtiologije i ekologije kopnenih voda. Istaknuta je i važnost održivosti i razvoja lokalnih ruralnih zajednica kroz ribolovni turizam. Uređuje se i ponuda proizvoda na tržištu prema pravilu sljedivosti, prikupljanje podataka kao i druga pitanja bitna za slatkovodno ribarstvo.

Potpore hrvatskom ribarstvu

Pravila za provođenje sustava potpora u ribarstvu do 2009. godine uglavnom su oduvijek bila ugrađena u pravni okvir kojim se regulirala dodjela potpora u poljoprivredi. Temeljem ranije spomenutog Zakona o strukturnoj potpori i uređenju tržišta u ribarstvu i njegovim izmjenama (NN 153/09), doneseni su popratni pravilnici prema kojima su se provodile pojedine mjere potpore u ribarstvu i akvakulturi do ulaska u EU. Sustav potpora uključivao je različite modele potpore dionicima

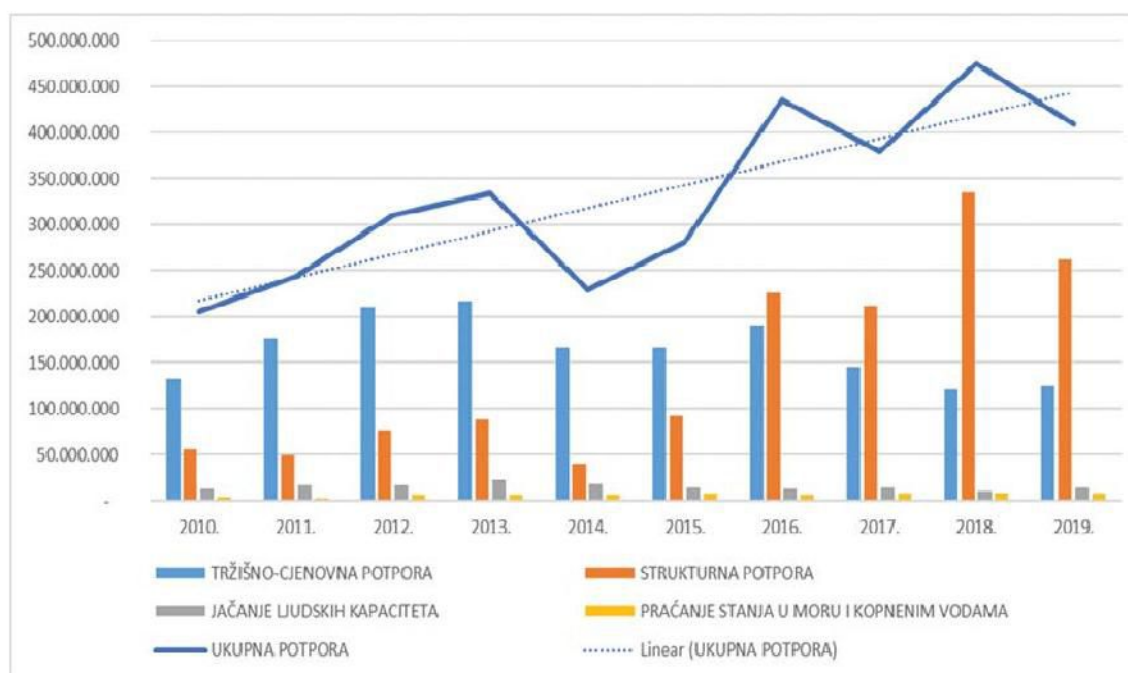
sektora, kao i tržišne mehanizme te sredstva za programe praćenja stanja resursa, jačanje sustava prikupljanja podataka i nadležnih službi za inspekciju i kontrolu (MP, 2013a). Među najvažnijima bile su mjere potpore uspostavi i funkcioniranju ribarskih zadruga, potpora za održavanje ekosustava ribnjaka, razvoj akvakulture i gospodarskog ribolova na slatkim vodama, prerade i marketinga proizvoda ribarstva, te održivi razvitak područja i zajednica koje ovise o ribarstvu.

U pretpristupnom razdoblju Hrvatska je koristila potporu iz programa IPARD kroz mjeru 103 pod nazivom "Investicije u preradu i tržišne poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda Unije" i mjeru 302 pod nazivom "Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti". Od 2011. do 2016. godine kroz IPARD je isplaćeno 111.464.651,46 kuna i to uglavnom za mjeru 103. Riboprerađivačka industrija pokazala je svoju sposobnost da unatoč složenoj proceduri povuče sredstva iz EU fondova za provedbu strukturnih mjera ribarstvene politike. Dodatno su, kratko vrijeme po ulasku, bila dostupna sredstva iz Europskog fonda za ribarstvo koji je bio aktualan u EU u razdoblju od 2007. do 2013. godine. S obzirom da je Hrvatska ušla u EU tek u srpnju 2013. ribarstvo je imalo na raspolaganju ukupno 11,6 milijuna eura. Sredstva su uglavnom utrošena za razvoj akvakul-

ture za što je iz tog fonda isplaćeno nešto više od pet milijuna eura.

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo za razdoblje 2014.-2020. godine proizašao je iz Europskog fonda za ribarstvo. Način korištenja sredstava iz ovog fonda definiran je Operativnim programom za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014.-2020. (MP, 2015). Ukupna financijska alokacija za Operativni program iznosi oko 350 milijuna eura, od čega je udio EU sredstava 252,6 milijuna eura. Program obuhvaća preko 36 mjera usmjerenih na cjelokupni sektor ribarstva, od slatkovodnog i morskog uzgoja, slatkovodnog i morskog ulova, ribarske infrastrukture pa do razvoja zajednica i područja ovisnih o ribarstvu.

Prema računovodstvenim podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju od 2010. do 2019. godine (APRRR, 2020.) ukupna isplaćena potpora hrvatskom ribarstvu je značajno porasla u razdoblju nakon pristupa EU u odnosu na godine prije ulaska i to ponajprije zbog porasta strukturne potpore u okviru Operativnog programa (Slika 1). U promatranom razdoblju od tri godine prije ulaska i sedam godina nakon ulaska, najviši iznos isplaćene potpore zabilježen je 2018., kad je bila 473.989.370 kuna, što je porast u odnosu na 2010. (205.507.893 kn) za 131 %.

Slika 1. Promjena u strukturi potpora za ribarstvo od 2010. do 2019. u Hrvatskoj

Figure 1 Change in the structure of fisheries support from 2010 to 2019 in Croatia

Iznosi tržišno-cjenovne potpore su u padu, ponajprije zbog postepenog napuštanja prakse modela tržišne kompenzacije za razliku u cijeni prodanog ulova riba i drugih morskih organizama, uz izuzeće plave ribe, spužava i koralja. U postupnom smanjivanju su i iznosi ostalih oblika državnih intervencija koje su bile namijenjene sprečavanju dohodovnih gubitaka pri mogućim poremećajima na tržištu ribarstva (npr. mjera poticanja ulova i prerade).

Na snazi je konstantno tržišno-cjenovna mjera oslobađanja od plaćanja trošarine koju korisnici ostvaruju pri kupovini plinskog ulja obojanog plavom bojom (tzv. plavi dizel) za rad pogonskih i pomoćnih motora registriranih plovila i strojeva u akvakulturi, a koja izravno utječe na smanjenje troškova u proizvodnji. Ovaj oblik potpore čini u prosjeku oko 40 % tržišno-cjenovne potpore i oko 25 % ukupne potpore ribarstvu tijekom promatranog razdoblja.

Strukturna potpora ribarstvu je u skladu s ciljevima ZRP-a i podrazumijeva potporu ekološki održivom ribarstvu, podizanju konkurentnosti ribarstvenog sektora, poboljšanju socioekonomskih uvjeta za ribare i potporu za takozvani plavi rast tj. osnaživanje akvakulture. Tako je iznos za strukturnu potporu u ribarstvu 2016. godine premašio iznos za tržišno-cjenovnu potporu za 20 % i od tada je značajno veći (Slika 1).

Iznosi potpore za mjere iz spomenutog Operativnog programa isprva (od 2015.) su većinom isplaćivani kao kompenzacija ribarima za trajni ili privremeni prestanak ribolovnih aktivnosti, što je u skladu s ciljevima ZRP-a da smanji kapacitet flote i pritisak na riblji fond. Potpora se od tada sve više troši na ulaganja u akvakulturu kao i obnovu i izgradnju ribarskih luka i drugu ribarsku infrastrukturu.

Tablica 1. Isplate za mjere iz Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014.-2020., u HRK

Table 1 Payments for measures from the Operational Program for Maritime Affairs and Fisheries of the Republic of Croatia for the programming period 2014-2020, in HRK

MJERA	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Trajni prestanak ribolovnih aktivnosti	35.686.381	30.604.864	47.577.088	34.073.794	-
Privremeni prestanak ribolovnih aktivnosti	8.134.188	60.518.298	33.258.801	43.370.472	34.087.227
Produktivna ulaganja u akvakulturi	2.669.255	31.621.663	38.893.408	56.637.426	33.382.047
Stavljanje proizvoda na tržište	-	3.335.390	1.706.450	34.013.181	20.703.787
Pripremna potpora za provedbu LRSR*-a	-	2.437.449	5.134.141	3.920.437	6.141.527
Osiguranje akvakulturnih fondova	-	-	4.347.773	3.693.722	5.892.694
Prerada proizvoda ribarstva i akvakulture	-	-	25.537.095	62.528.540	25.249.858
Zaštita zdravlja i sigurnost	-	-	613.406	5.053.335	231.985
Dodana vrijednost, kvaliteta proizvoda i korištenje neželjenog ulova	-	-	-	533.751	6.432.478
Energetska učinkovitost i ublažavanje klimatskih promjena	-	-	-	533.649	132.564
Ribarske luke, iskrcajna mjesta, burze riba i zakloništa	-	-	-	-	19.796.560
Planovi proizvodnje i stavljanje na tržište	-	-	-	-	1.964.254
Diversifikacija i novi oblici prihoda	-	-	-	-	5.841
OPERATIVNI PROGRAM RIBARSTVA	46.489.824	128.517.664	157.068.162	244.358.308	154.020.823

*Lokalna razvojna strategija u ribarstvu

Izvor: APRRR, 2020.

Source: PAAFRD, 2020.

Potpora u ribarstvu je i prije ulaska imala strukturna obilježja, ali je bila isplaćivana uglavnom iz državnog proračuna, uz manji dio iz IPARD-a i EFR-a. Članstvo u EU je značajno podiglo iznose i udjele sufinanciranja iz proračuna EU. Također, Jadransko more pati od pada ribljeg fonda, osobito plave ribe, inćuna i srdele koji čine 80 % hrvatskog ulova. Loše stanje morskih resursa potiče Italiju i Hrvatsku na suradnju i dogovor da reguliraju intenzitet ribolova i periodično zatvaraju neka područja kako bi se omogućilo ponovno naseljavanje riba. Primjer pozitivnih rezultata suradnje je Jabučna kotlina gdje se primjećuje oporavak populacije nekih vrsta riba (npr. oslića). To je ujedno dobar primjer kako dijalog i konkretni prijedlozi svih sudionika u ribarstvenom lancu (ribara, lokalnih zajednica, znanstvenih institucija i državne administracije) rezultiraju pozitivnim ishodom. Nadalje, ribarstvu nedostaje više znanstvenih projekata kao i nadzor te vođenje podataka o biološkim i okolišnim pokazateljima. To sve pretpostavlja nabavu odgovarajuće opreme koja se može sufinancirati iz EU proračuna i dodatno potiče horizontalnu i vertikalnu suradnju dionika.

Strukturna potpora pomaže prelasku na održivi ribolov pazeći pri tom da socioekonomski položaj ribara ne bude ugrožen. Stoga se umjesto ulova u okviru lokalnih zajednica promiče stvaranje drugih izvora prihoda koji su održivi i inovativni, povezuju ribarstvo, povijest kulturu, turizam (diversifikacija aktivnosti). Uz to, potpora povezivanju ribara u ribarske organizacije doprinosi jačanju pozicije na tržištu, certificiranju i promociji održivih proizvoda ribarstva, postizanju veće cijene, ali i kvalitetnijoj razmjeni znanja, iskustva i informacija. Sufinanciranjem investicija u akvakulturi povećava se proizvodnja visokokvalitetne hrane, osiguravaju radna mjesta, pruža alternativa iscrpljivanju morskih resursa, a promicanjem njene održivosti smanjuje se negativni utjecaj na okoliš.

Iako je prilagodba novim okolnostima uvijek zahtjevan proces i nosi određene gubitke, ovaj rad daje naglasak na prilikama koje donosi članstvo u EU za osjetljivi sektor ribarstva. Porast potpora i širi spektar mjera može pomoći strukturnim promjenama koje su u ribarstvu neminovne.

Zaključak

Zajednička ribarstvena politika je posljednjih desetljeća dobila na značaju ponajprije zbog problema drastičnog pada ribljeg fonda, prekomjernog pritiska ribarske flote na morske resurse, pada zaposlenosti u ribarstvu, povećane potražnje za ribljim proizvodima poznatog porijekla i nedovoljne suradnje na morima. S obzirom da Hrvatska ima slične probleme u ribarstvenom sektoru, priključivanjem EU dobila je mogućnost sufinanciranja potpore strukturnim promjenama iz EU proračuna. Ukupna isplaćena potpora hrvatskom ribarstvu porasla je za preko 100 % u razdoblju nakon pristupa EU u odnosu na godine prije ulaska. Tome je najviše pridonijelo povećanje iznosa strukturne potpore koja podrazumijeva podizanje konkurentnosti sektora, promicanje održivog ribarstva, poboljšanje socijalnih uvjeta za ribare i potporu za plavi rast.

Napomena

Ovaj rad je nastao temeljem završnog rada studenta Erwina Čuskića Hrvatska ribarstvena politika u procesu prilagodbe Zajedničkoj ribarstvenoj politici obranjenog dana 5. rujna 2019. godine na preddiplomskom studiju Agrarna ekonomika na Sveučilištu u Zagrebu, Agronomski fakultet.

Zahvala

Autori zahvaljuju djelatnicima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na ustupljenim bazama podataka o isplatama potpora u poljoprivredi i ribarstvu.

Literatura

- [1] Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – APPRRR (2020): Interni podaci o isplata potpora od 2010. do 2019. godine
- [2] Barclay, C. (1996): The EU Common Fisheries Policy. House of Commons Library Research Paper. 96/6. [<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/rp96-6/>]
- [3] Commission of the European Communities - COM (2001): Green Paper on the Future of the Common Fisheries Policy, COM(2001) 135 final. [[http://aei.pitt.edu/57681/1/COM_\(2001\)_135_final.pdf](http://aei.pitt.edu/57681/1/COM_(2001)_135_final.pdf)]
- [4] European Commission – EC (2018): The 2018 Annual Economic Report on the EU Blue Economy [https://ec.europa.eu/maritime-affairs/sites/maritimeaffairs/files/2018-annual-economic-report-on-blue-economy_en.pdf]
- [5] European parliament - EP (2019): EU fisheries policy – latest developments and future challenges, [[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629202/IPOL_STU\(2019\)629202_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629202/IPOL_STU(2019)629202_EN.pdf)]
- [6] Mikuš, O., M. Zrakić, T. Kovačićek, M. Jež Rogelj (2018): Common Fisheries Policy and its impact on the fisheries sector in Croatia. *Ribarstvo*, 76, 41-50 <https://doi.org/10.2478/cjf-2018-0005>
- [7] Mikuš, O., E. Čuskić, M. Jež Rogelj (2020): Optimistični trendovi u sektoru ribarstva. *Meso: prvi hrvatski časopis o mesu*, 2, 156-161
- [8] Ministarstvo poljoprivrede – MP (2013a): Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva. [https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages//NSP/NSP_OP_06112013/Nacionalni%20strate%C5%A1ki%20plan%20razvoja%20ribarstva%20Republike%20Hrvatske.pdf (6. 3. 2020.)]
- [9] Ministarstvo poljoprivrede – MP (2013b): Operativni program za ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2007. - 2013. [<https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=489>]
- [10] Ministarstvo poljoprivrede – MP (2015): Operativni program za pomorstvo i ribarstvo RH za 2014.-2020 [<https://euribarstvo.hr/operativni-program-za-pomorstvo-i-ribarstvo-rh-za-programsko-razdoblje-2014-2020/>]
- [11] Ministarstvo poljoprivrede Uprava za ribarstvo – MP (2020): Interni materijali
- [12] Narodne novine – NN (2002): Strategija poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske NN br. 89/2002 od 25. 7. 2002.
- [13] Narodne novine – NN (2009): Zakon o strukturnoj potpori i uređenju tržišta ribarstvu NN br. 153/09 od 21. 12. 2009.
- [14] Narodne novine – NN: Zakon o morskom ribarstvu NN br. 81/13, 14/14, 152/14, 62/17, 130/17, 14/19
- [15] Narodne novine – NN (2018): Zakon o akvakulturi NN br.130/2017 od 27. 12. 2017. i 111/2018 od 12. 12. 2018.
- [16] Narodne novine – NN: Zakon o slatkovodnom ribarstvu NN br. 106/01, 7/03, 174/04, 10/05, 14/14 NN 63/19.
- [17] Walter, T. (2010): The EU's Common Fisheries Policy: A review and assessment. European Union Miami Analysis (EUMA), Special Series. [<http://aei.pitt.edu/29777/1/WalterFisheries2010EUMAedi.pdf>]

Dostavljeno: 13.5.2020

Prihvaćeno: 18.5.2020

EU Common Fisheries Policy as an opportunity for Croatian fisheries

ABSTRACT

The EU's Common Fisheries Policy (CFP) must address increasingly complex fisheries issues. Sustainable management of fisheries resources, response to climate change without compromising the socio-economic opportunities of fishermen with regionalization and simplification of implementation requires structural reforms of fisheries policy and the sector. With EU membership, Croatia has been given the opportunity to significantly increase the amount of support for investment in the fisheries sector with certain legislation adjustments and compliance with the objectives of the CFP. An increase in support and a wider range of measures can help raise the sector's competitiveness, promote sustainable fisheries, improve socio-economic conditions for fishermen and promote blue growth.

Key words: fisheries, policy, legislation, support, Croatia, European Union

Die Gemeinsame Fischereipolitik der EU als Chance für die kroatische Fischerei

Zusammenfassung

Die Gemeinsame Fischereipolitik (GFP) der EU muss sich mit immer komplexeren Fischereifragen befassen. Die nachhaltige Bewirtschaftung der Fischereiressourcen, die Reaktion auf den Klimawandel ohne Beeinträchtigung der sozioökonomischen Chancen der Fischer durch Regionalisierung und die Vereinfachung der Umsetzung erfordern strukturelle Reformen der Fischereipolitik und des Sektors. Mit der EU-Mitgliedschaft hat Kroatien die Möglichkeit erhalten, den Umfang der Unterstützung für Investitionen im Fischereisektor mit bestimmten Gesetzesanpassungen und der Einhaltung der Ziele der GFP deutlich zu erhöhen. Eine Aufstockung der Unterstützung und ein breiteres Spektrum von Maßnahmen können dazu beitragen, die Wettbewerbsfähigkeit des Sektors zu erhöhen, eine nachhaltige Fischerei zu fördern, die sozioökonomischen Bedingungen für die Fischer zu verbessern und das blaue Wachstum zu fördern.

Schlüsselwörter: Fischerei, Politik, Gesetzgebung, Unterstützung, Kroatien, Europäische Union

La Política Pesquera Común de la Unión Europea como una oportunidad para el sector pesquero croata

Resumen

La Política Pesquera Común de la UE (PPC) debe abordar los problemas pesqueros cada vez más complejos. La gestión sostenible de los recursos pesqueros, la respuesta al cambio climático sin comprometer las circunstancias socioeconómicas de los pescadores, junto con la regionalización y la simplificación de la implementación, requieren reformas estructurales de la política y del sector pesquero. Con la membresía en la UE, Croacia ha obtenido la oportunidad de aumentar significativamente la intensidad de la ayuda para la inversión en el sector pesquero con ciertos ajustes de la legislación y el cumplimiento de los objetivos de la PPC. El aumento de las ayudas y una gama más amplia de medidas pueden ayudar a aumentar la competitividad del sector, promover la pesca sostenible, mejorar las circunstancias socioeconómicas para los pescadores y promover el Crecimiento Azul.

Palabras claves: industria pesquera, política, legislación, ayudas, Croacia, Unión Europea

Politica comune della pesca dell'UE come opportunità per il settore della pesca in Croazia

Riassunto

La politica comune della pesca dell'UE (PCP) deve rispondere a questioni sempre più complesse riguardanti il settore della pesca. La gestione sostenibile delle risorse ittiche, la risposta ai cambiamenti climatici senza minacciare le condizioni socioeconomiche dei pescatori, oltre alla regionalizzazione e alla semplificazione dell'implementazione, richiedono riforme strutturali della politica della pesca e del settore ittico. Con l'adesione all'UE, la Croazia ha avuto l'opportunità di incrementare notevolmente gli importi degli aiuti da investire nel settore della pesca, salvo operare determinati adattamenti della propria legislazione interna e nel rispetto degli obiettivi della politica comune della pesca. L'incremento degli aiuti e il più ampio spettro di misure possono agevolare l'elevazione delle competitività del settore, la promozione della pesca sostenibile, il miglioramento delle condizioni socioeconomiche per i pescatori e la promozione della "crescita blu".

Parole chiave: pesca, politica, legislazione, aiuti, Croazia, Unione europea